

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลของประเทศให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะมนุษย์คือ ทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุด จะเห็นได้ว่าประเทศใดมีประชากรที่มีคุณภาพ ประเทศนั้นก็จะมีความเจริญก้าวหน้า และการที่จะทำให้ประชากรมีคุณภาพก็คือการศึกษา เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ในทุกด้าน ซึ่งจะสามารถส่งผลเกื้อหนุนพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกรัฐบาลได้กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกรูปแบบอย่างทั่วถึง (กรมวิชาการ, 2544) เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของปวงชนชาวไทยให้เป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยทักษะสำหรับการเรียนรู้และเนื้อหาสาระของการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน ในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด เพื่อพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถในการดำเนินชีวิต ปรับปรุงคุณภาพชีวิตและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประกอบอาชีพอย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเต็มที่

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในการดำเนินงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่ในการนำนโยบายของรัฐสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ในการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยมีหน่วยงานหลัก คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทยและผู้เรียนให้มีศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลก (กรมวิชาการ, 2544) จึงนับว่าเป็นหน่วยงานที่ผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ได้ผลตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลอย่างแท้จริง

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพนั้น หลักสูตรนับว่าเป็นแม่แบบสำคัญที่เป็นคัมภีร์บ่งชี้คุณลักษณะของผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการศึกษาได้ดีที่สุด (เสริมศักดิ์ ช่วยอุปการ, 2540) การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ และยังเป็นการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อีกด้วย (กรมวิชาการ, 2540) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดชัดเจนให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ มาพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการศึกษาเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาลจึงมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมายที่เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษา คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน (กรมวิชาการ, 2544) โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้เป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ หรือเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีสาระสำคัญ คือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารและจัดการทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะมาตราที่ 27, 28 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งเป็นการศึกษามัธยมศึกษา 9 ปี และการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ขึ้นและประกาศใช้เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 โดยมีหลักการสำคัญคือ ให้เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องเนื้อหาสาระรายวิชา เวลา และการจัดการเรียนรู้ สามารถที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างครอบคลุม และปรับให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นได้ ซึ่งการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้น ทางกรมวิชาการได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางขึ้นเพื่อให้แต่ละสถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการเทียบเคียง ตรวจสอบ หรือปรับใช้โดยเทียบเป็นร้อยละ 70 และให้สถานศึกษา

กำหนดรายละเอียด สาระการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่น ประมาณร้อยละ 30 โครงสร้างหลักสูตรกำหนดไว้ 4 ช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 คือ ป.1 - ป.3 ช่วงชั้นที่ 2 คือ ป.4 - ป.6 ช่วงชั้นที่ 3 คือ ม.1 - ม.3 และช่วงชั้นที่ 4 คือ ม.4- ม.6 โดยกำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ (กรมวิชาการ, 2545) และในปีการศึกษา 2546 สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีการจัดทำขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ โดยหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำขึ้นมานั้น ต้องเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชนสังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง (กรมวิชาการ, 2545) และนำมาใช้ในโรงเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ดังนั้นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลกับชีวิตและการมุ่งประโยชน์ให้กับผู้เรียนอย่างแท้จริงที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ได้นั้นจะต้องดำเนินการอย่างน้อย 3 ประการ คือ (กรมวิชาการ, 2540)

1. การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมไทยในท้องถิ่นของตนจากใกล้ตัวไปสู่ไกลตัว แต่ไม่ละเลยที่จะเรียนรู้ท้องถิ่นของตนเองให้ละเอียดมากขึ้น จนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตนเองได้ นักเรียนจะรักท้องถิ่น ไม่อพยพออกไปจากท้องถิ่นของตน
2. จัดกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นตน ได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตเศรษฐกิจและสังคม ได้ฝึกฝนอาชีพการปฏิบัติงานและดำเนินการอย่างแท้จริงในท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้จัดเป็นกระบวนการเรียนของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น
3. กระบวนการเรียนการสอนใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วยอย่างใกล้ชิด ทรัพยากรท้องถิ่น คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ โรงเรียนและสถานประกอบการ ทรัพยากรท้องถิ่น วิทยาการ วิชาการต่าง ๆ อาชีพต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมตามโครงการแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

ในด้านนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยมุ่งปฏิรูป 4 ด้าน คือ ปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และปฏิรูปการบริหารการศึกษา หากดำเนินการอย่างเป็นระบบและครบวงจรแล้ว จะช่วยให้ผู้ผ่านระบบการศึกษามีคุณภาพที่เป็นสากล จากอดีตที่ผ่านมาระบบการศึกษามักถูกจำกัดอยู่กับเรื่องของครู โรงเรียน หรือกระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัย จึงทำให้การดำเนินการจัดการศึกษามีข้อจำกัดอยู่กับบุคคล และหน่วยงานบางหน่วยงานเท่านั้น หลักสูตรที่กำหนดในระบบไม่สามารถก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษาและการเรียนรู้ จึงไม่เกิดกับสังคมทุกส่วน (ประเวศ วะสี, 2541) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปฏิรูปหลักสูตร ระบบการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (เอกรินทร์ สีมหาภาค, 2545) และสภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเนื้อหาสาระของหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นรูปแบบการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลาง ยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม จากการติดตามผลการใช้หลักสูตรของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันในหลาย ๆ เรื่อง ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการให้กรมวิชาการ ติดตามผลและวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตร พบว่าการนำหลักสูตร ไปใช้ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาแต่ละท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตร การเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์
3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศในการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในยุคสารสนเทศ

และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่ผ่านมา พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหลายด้านที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรยังไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายของแต่ละสถานศึกษา โดยสามารถแยกเป็นปัญหาเป็นรายด้านคือ ด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร (นิมิตร ต่อทีณะ, 2544; สันติ มุกดาสนิท, 2546 และจรัส เสนาวงศ์, 2548) ด้านครู พบว่าขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาหลักสูตร ขาดทักษะความรู้และความเข้าใจในการใช้หลักสูตร เนื่องจากขาดการอบรมในเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และครูมีภาระงานสอนมาก (บุญพบ จันทมัตตุการ, 2546; กนกวรรณ แสนคำ, 2547; และจรัสรัตน์ พินิจมนตรี, 2548) นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านความพร้อมของสถานศึกษา ทั้งในเรื่องของงบประมาณ และด้านสื่ออุปกรณ์และอาคารสถานที่ (กรมวิชาการ, 2546; นิติพร อินทรสิทธิ์, 2546; และทวน เทียงเจริญ, 2546) ในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาน้อย (มุข วิสัย, 2544; พรรณทิพย์ บัวชุม, 2546 และกรมวิชาการ, 2546)

ในทางปฏิบัติแล้วการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกัน และองค์ประกอบสำคัญที่เป็นพื้นฐานของความสำเร็จในการใช้หลักสูตรที่สำคัญคือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องและการประเมินผลโดยบุคลากรหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและองค์กรชุมชน การเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษาโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้รับนโยบายสู่การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการก็คือสถานศึกษา มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ดังนั้นภารกิจของโรงเรียน คือ การให้บริการทางการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ในการใช้หลักสูตรไม่สามารถที่จะทำได้สำเร็จเพียงคนเดียว จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ประกอบด้วย ผู้ดูแลหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2545) ด้วยเหตุนี้ชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการบริหาร ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกายอมรับว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น เมื่อประชาชนต้องเสียภาษีการศึกษาให้ท้องถิ่น ประชาชนจึงต้องเข้ามาเป็นกรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อกำหนดนโยบายควบคุม ติดตามและประเมินผล การจัดการศึกษาท้องถิ่น ผลของการมีส่วนร่วมทำให้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจโรงเรียน มีความเชื่อถือศรัทธา

ในโรงเรียน (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2545) ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการใช้หลักสูตรสถานศึกษามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องหลายด้าน นอกจากนี้มีการศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (กัลยรัตน์ ทัดชนาธร, 2549; เกรียงศักดิ์ เพ็ญศรีโคตร, 2547; สายพิน พิมล, 2548; เสถียร บุญลือ, 2549; วาสนา เกาะแก้ว, 2546 และน้ำค้าง โตจินดา, 2549)

จากการศึกษารายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการใช้หลักสูตรที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในลักษณะที่มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละบริบท งานวิจัยที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษายังมีน้อย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เพื่อนำข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยนี้เป็นข้อมูล และแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี

คำถามในการวิจัย

1. ความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับใด
2. มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี
3. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี มีลักษณะอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

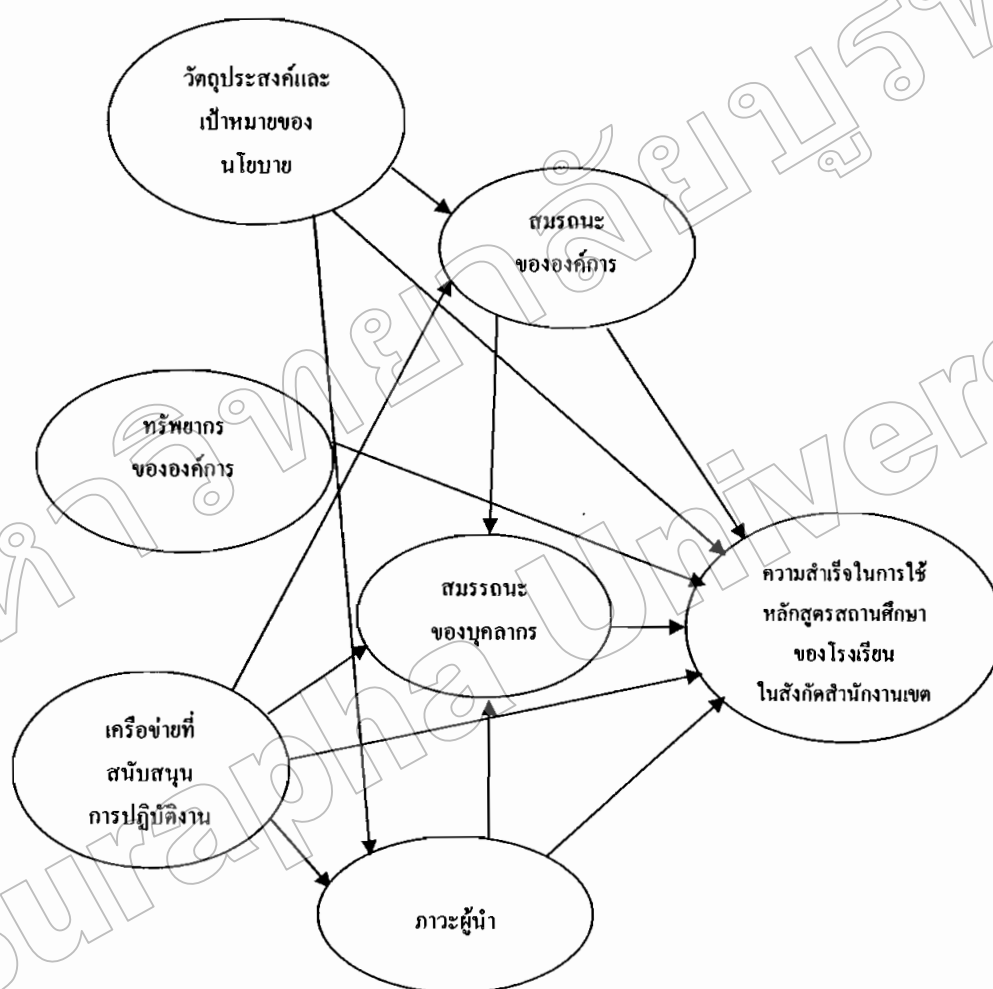
ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงระดับความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. ทำให้สามารถระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ในการสร้างความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี
4. นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโรงเรียน โดยเฉพาะการพัฒนาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี
5. เป็นข้อมูลสำหรับนักวิจัยอื่นใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การใช้หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่หลากหลาย สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหาร โครงการของรัฐในด้านการศึกษา ประกอบด้วย ตัวแบบการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและประสิทธิผลหรือความสำเร็จขององค์กรของ วรเดช จันทรร (2527) ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ กล้า ทองขาว (2548) และแวน มิเตอร์ และแวน ฮอร์น (Van Meter & Van Horn, 1975) ปัจจัยสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างประสบผลสำเร็จของ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539) และสมบัติ ชำรงชัญวงศ์ (2546) ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของ กรมวิชาการ (2545) และตัวแบบอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติของ เอ็ดเวิร์ด (Edwards, 1980) รวมทั้งวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติจากนักวิชาการต่าง ๆ ได้กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการดำเนินการ

ศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา จำแนกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบาย กลุ่มทรัพยากรขององค์กร กลุ่มภาวะผู้นำ กลุ่มสมรรถนะของบุคลากร กลุ่มเครือข่ายสนับสนุนการปฏิบัติงาน กลุ่มสมรรถนะขององค์กร และ กลุ่มความสำเร็จของการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี แสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี มีขอบเขตดังนี้

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี ประจำปีการศึกษา 2551 ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 8,585 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 386 คน ครู จำนวน 5,059 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3,207 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี ประจำปีการศึกษา 2551 ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) จำนวน 873 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 175 คน ครู จำนวน 357 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 341 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ จำนวน 6 ตัวแปร ดังนี้

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบาย ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ ความชัดเจน ความสอดคล้อง ความยืดหยุ่น ความมีทฤษฎีรองรับ และกำหนดเวลาที่เหมาะสม
ทรัพยากรขององค์กร ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ งบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

เครือข่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน หน่วยงาน ส่วนกลางและท้องถิ่น นักวิชาการ กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน

สมรรถนะขององค์กร ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ โครงสร้าง การสื่อสาร ภายใน การประสานงาน การควบคุมดูแล การให้คำปรึกษาแนะนำ การมอบหมายงาน การกำหนดมาตรฐาน การวัดและประเมินผลงาน ระบบข้อมูลข่าวสาร และการมีระบบการประเมินตนเอง

สมรรถนะของบุคลากร ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ ความรู้ เจตคติ ความร่วมมือ ความรับผิดชอบ การพัฒนาตนเอง ความผูกพันและการยอมรับ

ภาวะผู้นำ ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ ทักษะการสร้างแรงจูงใจ การกระจายอำนาจ เจตคติค่อนนโยบาย ความเป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และความรู้ด้านการบริหาร

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ คือ ประโยชน์ของหน่วยงาน ระดับการบรรลุวัตถุประสงค์ ความต่อเนื่องของกิจกรรม ความพึงพอใจของผู้รับบริการ การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร และการประกันคุณภาพการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินการศึกษาที่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาภาครัฐที่เปิดทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารของโรงเรียน โดยปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2551

ครู หมายถึง ครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่สอนประจำในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2551

กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยปฏิบัติหน้าที่ ในปีการศึกษา 2551

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบาย หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบาย ประกอบด้วย ความชัดเจน ความสอดคล้อง ความยืดหยุ่น ความมีทฤษฎีรองรับ และกำหนดเวลาที่เหมาะสม

ทรัพยากรขององค์กร หมายถึงระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับความเพียงพอด้านทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน ประกอบด้วย งบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

เครือข่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน หมายถึงระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมของหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน บุคคลสำคัญ นักวิชาการ กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน

สมรรถนะขององค์การ หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ ประกอบด้วย โครงสร้าง การสื่อสารภายใน การประสานงาน การควบคุมและดูแล การให้คำแนะนำหรือคำปรึกษา การมอบหมายงาน การกำหนดมาตรฐานงานการวัดและประเมินผลงาน ระบบข้อมูลข่าวสาร และมีระบบการประเมินตนเอง

สมรรถนะของบุคลากร หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับพฤติกรรมของครูผู้สอนที่แสดงออกให้เห็นเด่นชัดในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ ความร่วมมือ ความรับผิดชอบ ความผูกพันและการยอมรับ และการพัฒนาตนเอง

ภาวะผู้นำ หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่แสดงออกให้เห็นเด่นชัดในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ทักษะการสร้างแรงจูงใจการกระจายอำนาจ เจตคติต่อนโยบาย ความเป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และความรู้ด้านบริหาร

ความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง คุณภาพของผลตามการรับรู้ในเชิงความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชลบุรี เกี่ยวกับระดับความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย ประโยชน์ของหน่วยงาน ระดับการบรรลุวัตถุประสงค์ ความต่อเนื่องของกิจกรรม ความพึงพอใจของผู้รับบริการ การติดตามประเมินผล การใช้หลักสูตร และการประกันคุณภาพการศึกษา